

Interjú Kádár Jánossal a Magyar Rádióban - 1956. szeptember 2. ^[1]

Kádár János ritkán szólalt meg a rádióban, ennél is ritkábban adott interjút a politikai helyzetről. Az interjú egyrészt Kádár új szerepvállalásának része, nemkülönben annak, hogy a Magyar Rádióban ekkor már kritikus hangok is jelentkezhettek, amit az elnök Benke Valéria is támogatott. A Rákosi „restauráció” embereivel szemben újra megszólalhattak a Nagy Imrét támogatók, sőt Benke Valéria igyekezett eltávolítani a rádióból Rákosi legfontosabb embereit.

Bevezető

Kádár János ritkán szólalt meg a rádióban, ennél is ritkábban adott interjút a politikai helyzetről. Még 1956. július közepén felmerült a neve Rákosi Mátyás utódaként (valószínűleg taktikázva, Rákosi és Gerő Ernő javasolta őt, aki azután Rákosi helyére lépett), augusztusban azonban egyértelműen szembefordult Gerővel. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának augusztus 24-ei ülésén döntöttek arról, hogy felülvizsgálják a Nagy Imrét elítélő, 1955 márciusában hozott határozatot. Ekkor bízták meg Kádár Jánost és Gerőt, hogy tárgyaljon Nagy Imrével. A pártvezetésben két vélemény alakult ki, már nem csupán Nagy Imre, hanem a korábban írók, újságírók ellen hozott pártbüntetések felülvizsgálatáról. Kádár vitázott a Politikai Bizottságban az ÁVH megítéléséről is, kifogásolta, hogy még a helyén van annak több régi vezetője. Kádár - szemben Révai Józseffel, Kovács Istvánnal, Szalai Bélával - egyértelműen hibásnak ítélte a korábbi határozatokat, amiért is a Politikai Bizottságban a viták középpontjába került. Kádár fellépése az írók ügyében eredményes volt, a párt Központi Ellenőrző Bizottsága úgy döntött, hogy több író és újságíró párttagságát helyreállítják. Nagy Imre ügye még nyitott maradt. Ezért, éppen az adás napján, szeptember 2-án, a PB által reájuk rótt megbízatást teljesítve Gerő meghívta dolgozószobájába Kádárt és Nagy Imrét. A megbeszélés témája Nagy Imre visszatérésének lehetősége, annak formája volt. Gerő arra tett kísérletet, hogy Nagy Imrét egyértelmű önkritikára bírja, Kádár árnyaltabban fogalmazott.

Az interjú elhangzásának másnapján, szeptember 3-án fogadta Kádárt a Szovjetunió nagykövete, *Jurij Andropov*. Nem volt más a megbeszélés fő tárgya most sem. Nagy Imréről volt szó, immár nélküle. Kádár beszámolt az előző napon folytatott beszélgetésről - amiről persze Gerő már előző nap személyesen informálta Andropovot - és azon a véleményen volt, hogy a rendezéshez „szükséges türelmet és megértést tanúsítani”, amivel Andropov egyetértett.

A Kádár Jánossal készített interjú egyrészt Kádár új szerepvállalásának része, nemkülönben annak, hogy a Magyar Rádióban ekkor már kritikus hangok is jelentkezhettek, amit az elnök *Benke Valéria* is támogatott. A Rákosi „restauráció” embereivel szemben újra megszólalhattak a Nagy Imrét támogatók, sőt Benke Valéria igyekezett eltávolítani a rádióból Rákosi legfontosabb embereit. A helyzet nem volt egyszerű, s továbbra sem vitáktól mentes: 1956. szeptember 29-én egy elnökségi ülési anyagban még úgy határozták meg a rádió politikai funkcióját, hogy az „a Magyar Dolgozók Pártja a népi demokratikus kormányzat rádiója. [...] A Magyar Rádió a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Titkársága közvetlen irányítása alatt álló politikai-kulturális szerv.”

A közzétett dokumentum az elhangzott interjú írott változata. A rádióban a sugárzás szalagon rögzített hangfelvétélről történt: a két hang a szerkesztő *Kerekes István* és Kádár Jánosé volt. A hangfelvétélről gépírással leirat készült. A szöveget elküldték az interjú alányának, aki javításokat eszközölhetett rajta. A javításokat, amennyiben az lehetséges volt, vágásokkal érvényesítették, amennyiben ez nem volt lehetséges, az interjú úgy maradt. Közlésünkben jelezzük, hogy az írotthoz képest és a Kádár által visszaküldött példányban milyen javítások szerepelnek. Ebből még Kádár akkori, kompromisszumokat kereső, de az újabb, már Rákosi börtönében átélt években keményebbé vált mentalitására is lehet következtetéseket levonni.

Az interjú készítője, *Kerekes István* 1952. július 15-től dolgozott a rádióban. Az interjú a Magyar Rádió Agitációs és Propaganda Főosztálya megrendelésére készült, amelynek vezetője ekkor a reformokat szintén, bár óvatosabban, nem teljes mellszélességgel támogató *Nemes János* volt.

Forrás

HARCOS MÚLTRA EMLÉKEZÜNK

Beszélgetés Kádár János elvtárral 1956. szeptember 2-án

Riporter: Kerekes István

Rip. Vannak emberek, akik úgy beszélnek, mintha ők „kész kommunistaként” jöttek volna a világra. Megint mások azt mondják, hogy ők életükben először találkozva a munkásmozgalommal, azonnal tudják, hogy ez az igazi út és nyomban teljes tudatossággal léptek az osztályharc útjára. Én nem ismertem fel azonnal, a munkásmozgalommal való első találkozásom alkalmával, hogy ez az igazi út, és kommunistává is csak akkor lettem, amikor már mint a Kommunisták Ifjúsági Magyarországi Szövetségének tagját, kommunistává nevelt a párt, az ifjúsági szövetség, a munkásosztály, maga a harc...” - így kezdi visszaemlékezéseit első lépéseiről az ifjúsági munkás mozgalomban Kádár János elvtárs, a magyar kommunista mozgalom kipróbált régi harcosa, vezetője. A többiről, az első lépésekről a harc útján - már ő maga számol be hallgatóinknak. Hogyan is kezdődött hát? Hogyan is élt akkor, a '30-as évek legelején egy ifjúsági munkás?

Kádár: Mint második éves műszerészinas, 4 pengő heti fizetést kaptam, s abból levonták a betegsegélyzőt, a többi pedig az utolsó krajcárig haza kellett adnom anyámnak, ha nem akartam, hogy éhen forduljunk fel. 1930 körül az ifjúmunkás lejárhatta a lábát, mégsem talált az egész országban egyetlen párt-, vagy ifjúsági szövetségi helyiséget sem, mert a kommunista szervezetek be voltak tiltva. Az emberek többsége a kommunista szót is csak titokban merete kimondani. Az ifjúmunkásokra még külön is ügyeltek Horthyék. Törvénnyel megtiltották még azt is, hogy szakszervezeti tag lehessen a 18 évnél fiatalabb munkás.

De becsülettel bevallva, zűrzavar volt akkor még az én fejemben is. Magam se nagyon tudtam, mit akarok, mi az, amihez az életemet kell igazítanom. Mielőtt kommunista ifjúmunkás lettem, már láttam sok mindent az életből, olyat, amit a mai ifjúmunkások szerencsére nem látnak. Voltam bojtár falusi kondásnál, szolgagyerek kuláknál, vicigyerek, újságkihordó-fiú, kifutó a városban, még kilakoltatott is. Dolgoztam reggel 5-től, míg a tanítás nem kezdődött az iskolában, majd délután újra, késő estig. Azután jöttek az akkori inas élet „gyönyörűségei”. S amikor segéd lettem - 1929-ben - a nagy gazdasági válság, a munkanélküliség. Így élt abban az időben az egész ifjúmunkás nemzedék.

Rip. Kádár János is — mint majd mindegyik fiatal fiú - [popup title="[és már]" format="Default click" activate="click" close text="A szögletes zárójelbe tett szövegek kiegészítésként szerepelnek a dokumentumban."] álmokat is szőtt: futballválogatottságról is álmodozott és rúgta is a labdát a Népliget mély homokjában, mint a HSC, azaz a Hársfa utcai Sportklub tagja.

Kádár: Igen, persze válogatott labdarúgó belőlem sem lett, de ott a HSC-ben megismerkedtem a Fenákel-fiúkkal, akik közül az egyik később nagy szerepet játszott életemben: ő volt be a KIMSZ munkájába. És, hogy még egy álomról beszéljek: 16 éves koromban úgy hittem, sakkmester lesz belőlem. Sokat sakkoztam és sokat olvastam. Persze mindig csak este - akkor értem csak rá - és sokszor 11-12 óráig is, az utcai lámpa alatt, a járdaszélen vagy egy padon ülve. A Borbély Szakegylet rendezett akkoriban Havas utcai helyiségében ifjúsági sakkversenyeket, amelyeken más szakmabeliek is részt vehettek. Az egyik ilyen versenyt meg is nyertem. A jutalom egy könyv volt. Mikor otthon megnéztem a könyvet, csak csodálkoztam. Már a címe is - „Hogyan alakítaná át Dühring Jenő úr az összes tudományokat?” - furcsa volt nekem. A tartalmával még több bajom volt. Korábban a „Mister Herkules” című ponyvaregénytől kezdve Vernéig és Zoláig sok mindent összeolvastam, de ehhez hasonló könyvet még soha. Az első olvasás után megdöbbentem. Hogyan lehet az: magyarul van írva, a betűket ismerem, a szavakat értem, egyes mondatokat is, az egészből pedig mégsem értek semmit? Saját szellemi képességeimet - talán mondanom sem kell - akkoriban igen nagyra értékeltem. Gondoltam, a könyvben van a hiba. Az élet titka izgatott. Ebben a könyvben meg van az írva, hogy „az élet nem más, mint a fehérsejtek létezésének módja”. Ez felháborított, de nyugtalanított is, felcsigázta az érdeklődésemet is.

Nem akarom nyújtani a dolgot. Rabja lettem ennek a könyvnek. Mind jobban belemerültem, majd nyolc hónapon át olvastam, nem is tudom hányszor. Nem mondhatom, hogy teljesen megértettem akkor Engels Anti-Dühringjét, az első marxista könyvet, ami a kezembe került, de attól kezdve másképpen gondolkodtam az élet dolgairól, mint korábban.

Rip. Hogyan találkozott először Kádár János ifjúmunkás a munkásmozgalommal?

Kádár: Mivel szakmában nem tudtam elhelyezkedni, élni pedig kellett, 1930 nyarán a Klauzál utcában dolgoztam egy szőnyeg-nagykereskedőnél, mint raktári munkás. A munkásosztály politikai harcairól nem sokat tudva végeztem a munkámat, amikor egy reggel izgatott sietséggel bezárták a raktárt, mondván, hogy csak holnap dolgozunk. Körülnézek, látom: meg gyorsasággal bezárják a közeli üzleteket, műhelyeket is. Az utcán kevés a járókelő. Hallom, hogy munkanélküliek tüntetnek a Nagymező utcában. Rohanok oda, olyan mint egy elhagyott csatár. Az utca üres, a betört kirakatok ablaküvegcserepén lépkedek. Az Andrássy út hasonló képet mutat. Elindulok a kihalt úton a Liget irányában. A Nagykörúton rendőrökön. Nem engednek tovább. A Király utcánál sem. A Dob utca sarkán a Városligetből visszafelé jövő tüntető munkásokkal találkozom. Csatlakozom hozzájuk. A Városligetben és környékén történt összecsapásról beszélnek. Ünnepi érzés, valami feszültség uralkodik rajtuk és ragad át rám is. A Dob utcában az egyik kapu alól egy stráfkocsi hajt kifelé, megrakva szódásüvegekkel. Az egyik mellettem haladó munkás odakiált a kocsisnak és a kocsisnak: „Miért dolgoztok, ma sztrájk van!” Erre a kocsis az ostonnal az arcába vág ennek a munkásnak. Ami ezután következett, pillanatok alatt játszódott le. Nem gondolkodtam, nem határoztam én semmit. Ma sem tudom, hogyan történt, csak azon vettem magam észre, hogy a huligánok és a tüntetők között kitört verekedés közepébe kerültem, alaposan megdolgozva öklömmel a szódásüvegekkel verekedő szódagyáriakat.

Egy Károly körüti padon ülve tértem magamhoz. Minden tagom fáj és mégis: soha életemben olyan jól nem éreztem magamat, mint akkor. Megkóstoltam a harc ízét Budapest proletáriátusának nagy harci napján: 1930. szeptember elsején. Nem voltam még kommunista, öntudatos ifjúmunkás sem, de sajnáltam, hogy erről a tüntetésről nem tudtam előre.

Rip. Mikor vett részt Kádár elvtárs először tudatosan a harcban?

Kádár: 1931 első felében sok időt töltöttem, mint munkanélküli a József utcai munkaközvetítő vasipari osztályán, „kiközvetítésre” várva.

Szenvedélyes politikai viták folytak a „köpködőn”. Egy-néhány jobboldali szociáldemokrata befolyása alatt álló [munkás] Peyerék szavait ismételte: „Várni kell türelemmel, nem szabad meggondolatlan tettekkel ártani!” Abban az időben sok öntudatlan és szervezeten munkás is járt oda. Én is az voltam még akkor. De az emberek többsége és jómagam is a kommunista agitátorok igaz szavait helyezte. Harcot sürgettünk és lehurrogtuk a birkatürelmet hirdetőket, naponta többször is kizavartuk onnan a minket csendesítő rendőröket. Korábban azt hittem, hogy gyenge és tehetetlen vagyok, hogy éhen halhatok, vagy megfagyhatok családommal együtt úgy, hogy még csak észre sem veszi a többi ember. Ott azonban már megértettem, hogy sok-sok ezren vagyunk mi, munkások és dolgozni, élni fogunk - ha kell, harcolunk.

Így, amikor egy nap az egyik elvtárs - akit már ismertem a mindennapos vitából - azt mondta: menjünk ki a Rákóczi térre tüntetni, elsőnek csatlakoztam hozzá. Kint a tüntetésen magam is elszántan és hangosan kiáltottam világgá követeléseinket. Ekkor vettem először részt tudatos elhatározással a munkásosztály nagy harcában, egy kommunista elvtárs vezetésével.

Rip. Mikor és hogyan lett Kádár elvtárs a KIMSZ, a Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetségének tagja?

Kádár: 1931. szeptember elején, miközben elgondolkozva mentem a Barcsai utcában, ismerős hang üdvözölt: öt éve nem látott Fenákel János barátom volt, a HSC futballcsapatából. Beszélgetésünk során kiderült, hogy egyforma, de már a futballtól távol eső gondolatok foglalkoztatnak bennünket. Munkanélküli ifjúmunkások voltunk mindketten. Elmondtam neki, mi a helyzet otthon, hogyan hajszolom a munkalehetőséget - hiába. Beszéltem arról is, hogy részt vettem már munkanélküliek tüntetésében, s hogy már harc nélkül elveszünk, de hozzátettem, fogalmam sincs arról: hogyan tovább?

Amikor barátom így hallott beszélni, megmondta, hogy ő tagja a Kommunista Ifjúmunkások Szövetségének, és nekem is ott volna a helyem.

Egy hét múlva, egy csütörtök délután, 5 óra tájt azután már én is úton voltam a Paulay Ede utca 22-es számú ház, életem első illegális kommunista találkozási helyére. Ez a találkozó a KIMSZ „Szerdlov” nevű alapszervezetének ülése volt. Az alapszervezet a Budapest északi kerület belső körzetéhez tartozott.

Az ülésen felvettek a KIMSZ tagjai közé.

A KIMSZ-taggyá történt felvételem utáni hetekben kitértem az illegális mozgalom és harc küzdelmes, és mégis szép világá. Elvtársaim elvittek egy szombat este a Nemesfémipari Szakszervezet Kazinczy utcai helyiségébe, ahol József Attila előadását hallgattam meg a munkáskultúráról. Voltam a „Mozgáskórus” egy kultürestjén. Megismertem sok elvtársat, s megismertem a harcra lelkesítő munkásdalokat is.

Alapszervezetem többi tagjával együtt illegális tüntetéseken, akciókban vettem részt. Egyszer megakadályoztuk a munkásáruló Peyer előadását a Váci úti VI/2-es vasas szakszervezeti helyiségében.

Rip. Hogyan került először Kádár elvtárs az osztályellenség kezébe, Horthyék politikai rendőrségére?

Kádár: ~~Fájdalmas idő volt számomra, amikor megtudtam, hogy KIMSZ-tagokat fogott el a rendőrség, közöttük alapszervezetünk két tagját is. De nem volt idő a szomorúkodásra.~~ Felsőbb szervünk [1931. október végén] megbízott bennünket egy anyalföldi tüntetés szervezésével [1917.] november 7-e, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulójának tiszteletére.

Huszonnyolcan párt- és KIMSZ-tagok a Mór utcában, a Mintakészítő üzem kapuja előtt, röpiratosztással és röpgyűléssel kezdtük az akciót. A röpgyűlés után kibontottuk rejtve hozott zászlóinkat, és azalatt sorokba rendeződve indultunk el. A Jász utcán, a Szegedi úton, a Janicsár utcán át menve, a 13-as házzal szemben értünk a Váci útra. Az Internacionálé és az Ifjúnunkás induló hangjaira meneteltünk és közben jelszavakat kiáltottunk: „Munkát, kenyeret! Horthyéknak kötelet!” Már az indulásnál csatlakozott hozzánk 40-50 munkás. Amerre mentünk, kitárták ablakaikat az emberek, velünk énekeltek és sokan lejöttek közénk. Mire a Váci útra érkeztünk, kb. 350-400-an lehettünk. Utunkat nem állta senki. A Béke téren láttunk egy rendőrt, aki az ellenkező irányba futva eltűnt. A Váci útnál már várt vagy 30-40 rendőr, de ezek is folyton hátráltak előlünk.

Amikor vezetőink látták, hogy Újpest felől is, a Nyugati pályaudvar felől is újabb rendőrökkel megpakolt (helyett) zsúfolt villamos szerelvények közelednek, utasítást adtak a tüntetés befejezésére. Zászlóinkat elrejtve, különböző irányokba távoztunk. ~~Én másik két KIMSZ-taggal elrejtve, különböző irányokba távoztunk.~~ Én másik két KIMSZ-taggal a város közepontja felé igyekeztem. Messziről még láttuk, hogy a 100-120 főre növekedett rendőrcsapat megrohamozza és kardlapozza az ottmaradt kíváncsiak tömegét. A rendőrök dühöngtek, de az anyalföldi november 7-i tüntetés már sikerrel befejeződött. Az ellen már nem tehettek semmit.

Rip. Hogyan került először Kádár elvtárs az ~~osztályellenség kezébe,~~ Horthyék politikai rendőrségére?

Kádár: A tüntetés után pár nappal, november 9-én, egy hétfői napon Lajossal , alapszervezetem ~~másik le nem bukkott~~ egyik tagjával illegális találkozóra mentem a Klapka György utcába. Ott Sebes Imre és Kőből József elvtársakkal találkoztunk. Horthyista detektívek bukkantak fel. A dolog vége az lett, hogy Sebes és Kőből elvtársaknak sikerült elmenekülniük, kettőnket elfogtak.

Ma már nem nagyon érdekes, hogyan akartak bennünket a rendőrségen szép szóval, fenyegetéssel, kínzással megtörni, a lényeg az, hogy nem értek cél.

Három hónappal később a Szemák-tanács kénytelen volt valamennyiünket szabadlábra helyezni. A Toloncház kisfogházában négyünket zártak egy zárkába. Egész reggelig beszélgettünk és neveltünk. Az őt folyton ránk zörgetett, reggel pedig a kulcsár dühösen kiabált velünk, hogy mi az ördög nevetnivalónk van nekünk? Nem válaszoltunk semmit, csak magunkban gondoltuk, honnan is sejtethet ez az ostoba tuskó, milyen jó dolog az, hogy az ember kommunista is, fiatal is és megy vissza az életbe, a harcba? Azt hiszem, hogy akkor szüntem meg gyerekeknek lenni, és akkor váltam valójában kommunistává, amikor először kerültem az osztályellenség kezébe.

Rip. Befejezésül, hogyan tudná összefoglalni Kádár elvtárs a munkásmozgalmában, az illegális munkában megtett első lépések tanulságát, a ma összehasonlíthatatlanul kedvezőbb körülmények között élő és munkálkodó ifjúnunkások és ifjúnunkás vezetők számára?[Egy példát mondjon el.]

Kádár: 1932 tavaszán, a KIMSZ északi kerületi bizottsága tagjaként beszélgettem egy kommunista ifjúnunkás leánnyal, a Selyemárugyár illegális alapszervezete titkárával. Négy tagja volt az akkor ottani alapszervezetünknek, és már hónapok óta nem vettek fel új tagot. Ennek az oka iránt érdeklődtem. Az elvtársnő azt mondta, hogy azért nem vesznek fel új tagot, mert nálunk csupa olyan fiatal lány dolgozik, akiket semmiféle komoly dolog, mint például gazdasági helyzetük, vagy a politika nem érdekel. Csak a mozi, a rúzs, a szép ruhák, a fiúk érdeklik őket - mondta az elvtársnő. És mondott még valami olyasmit is - igen elkeseredett hangon -, hogy nem a legfeddhetetlenebb erkölcsűek. [a lányok]

Először nem tudtam mit válaszolni, csak néztem szótlanul és töprengtem. Végül megragadott egy gondolat, ami azóta is mindig felmerül bennem, ha fiatalokról van szó. Nem szabad a fiatalokat a külsőségek után megítélni, meg kell érteni őket. Az ifjúságban nagyszerű emberi értékek és a jövőndő nagyszerű emberei rejlenek. A KIMSZ selyemgyári alapszervezetének titkára akkor hat hónapja volt tagja az illegális kommunista mozgalomnak. Hat hónappal korábban pontosan olyan volt ő maga is, mint amilyennek hat hónapi illegális múlt fölényes magasztalából letekintve munkástársnőit látta. A mozi, a szép ruhák, a fiúk érdekelték csak őt is. De nemcsak a mozi, a szép ruhák, nemcsak a fiúk. Hiszen akkor nem lehetett volna kommunistát nevelni belőle! És milyen bünt követett volna el a mozgalom ellen az a KIMSZ-tag, aki vele nyolc hónappal korábban politikailag foglalkozni kezdett, és csak a felszín után ítélve legyintett volna, hogy nem érdemes ezzel foglalkozni.

Ma is érvényes, hogy politikai öntudattal még nem bíró fiatalok cselekedeteit és magatartását nem azok az eszmék irányítják, melyeket még nem, vagy csak felszínesen ismernek, hanem kiforratlan fiataláguk, kalandozó vágyaik és érzéseik. De az arra hivatottaknak tudniuk kell meglátni és felszínre hozni az ezek mögött rejlő és szocializmust építő hazánk jövőjét megeremtő nagy értékeket.

És segíteni kell őket az első lépéseknél a nagy úton, hiszen hol lennénk mi magunk is, ha érettebb elvtársaink nem segítettek volna bennünket annyi türelemmel és szeretettel.

Pedig akkor nehezebb volt, mint ma.

Címkék:

[Kádár János](#) ^[2]

[Kádár-rendszer](#) ^[3]

[1956](#) ^[4]

[rádió](#) ^[5]

[Magyar Rádió](#) ^[6]

[Gerő Ernő](#) ^[7]

[Központi Bizottság](#) ^[8]

[MSZMP KB](#) ^[9]

Kiadás: 13. évfolyam (2013) 5. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/interju_kadar_janossal_a_magyar_radioban__1956_szeptember_2_.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/interju_kadar_janossal_a_magyar_radioban__1956_szeptember_2_.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kadar-janos>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kadar-rendszer>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1956>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/radio>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-radio>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/gero-erno>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kozponti-bizottsag>

[9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mszmp-kb>